

Fotók: szji

AZ ERKEL SZÍNHÁZ FELÚJÍTÁSA

A revitalizált Erkel Színház

Több mint hatéves tetszhalott állapotából felélesztve, november 7-én – amely dátum a színház névadójának, Erkel Ferencnek születésnapja, egyúttal a magyar opera napja is – ünnepélyes keretek között megnyitották az 1,8 milliárdból felújított Erkel Színházat.

Egy kis történelem

Az Erkel Színház hányatott történetében az egyik szomorú időpont 2007. július 7-e. Hosszú időre – akkor még nem lehetett tudni, hogy hat évre – bezárták a színházat. Éveken keresztül sunyi újságcikkek szóltak a címlapokon arról, hogy az „Erkel” életveszélyes, be kell zárni. Azután néhány héttel később valahol hátul megjelent az újságban nagyon apró betűkkel a helyreigazítás, pardon, nem úgy van. Az említett napon tartott utolsó, (búcsú)előadást, melyet a műszaki dolgozók szerveztek, sok operai művész lépett fel, valamint a végsőig kitartó műszakiak, akik még egy rövid részletet is előadtak a *Hattyúk tava* balletből. Az egyébként női szerepeket a díszítők táncolták, volt fekete hattyú is, az egyik roma kolléga. Az előadásnak elmondhatatlan nagy, könnyes sikere volt. A színház persze tovább élt, benne próbák folytak, hangfelvétel készült, mert úgy tűnik, az illetékesek szemében az életveszély az operai művészeket, műszakiakat külön már nem fenyegette.

A felújítás két éve

Senki sem volt könnyű helyzetben azok közül, akik részt vettek a 102 éves színház újra

megnyitását biztosító munkákban. Az építető, a beruházó, a tervező és a kivitelező is sok megoldandó kérdéssel került szembe. Az Operaház vezetése szeretne volna bővíteni az épületet, hogy az „üzemi” területeken jobb körülményeket teremtsen. Az anyagi lehetőségek és más adottságok nem tették lehetővé a színházépület meglévő kontúrjaiból való kilépést, a tervezőknek így eléggé meg volt kötve a kezük. Az építető és a lebonyolító cég is sokat küszködött az időrabló közbeszerzésekkel és ezek jogi útvesztőivel. Az időbeli arányok tanulságosak: a 2012-es esztendő teljes egészében az előkészítéssel telt el, a tényleges kiviteli munkák csak 2013 elején kezdődtek. A kivitelező eleinte nem is rendelkezett megfelelő tervekkel, ami egy sokszor átépített százéves épület esetében elvileg elfogadható, azonban menet közben sok váratlan, megoldandó kérdés jelentkezhet, de jelen esetben talán túl sok volt belőle. A kivitelező munkáját nehezítette, csupán műszaki oldalról nézve jelentősen gátolta, hogy az építés szerződés szerinti szűkre szabott kilenc hónapjában (határidő: 2013. szeptember 30.) az Operaház vezetése 2013. >

› március 1. és május 10. között folyamatosan előadásokat tartott, mintegy próbaüzemként, a helyenként még éppen csak kitarított épületben, amihez a felújítási munkáknak igazodnia kellett. Gyakorlatilag az első két hónap után le kellett vonulni, és csak azokon a helyeken lehetett valamit dolgozni, melyek a közönségnek és a színpadi munkának nem voltak útjában. Továbbá korlátozni kellett a zajjal járó munkák idejét is. Később, az ismételt felvonulás után megint csak rövidebb idő állt rendelkezésre, mert szeptember utolsó tíz napjában már ismét színházi/művészi munka folyt a színpadon, előkészítendő a Hány János – szintén próbaüzemnek gondolt – októberi előadásait. Az Operaház és a kivitelező között a kapcsolat ezzel együtt nagyon jó, megértő volt, ami sok esetben hosszabbított munkaidőt, éjszakai, esetenként hétvégi munkát jelentett a generálkivitelezőn kívül az alvállalkozóknak is.

A történet végül is sikerrel zárult. 2013. november 7-én este 7 órakor létrejöhett a megnyitó gálaest, és két nappal később már sor került az első bemutatóra: Vajda: *Márió és a varázsló*, valamint Bartók: *A kékszakállú herceg vára* operák előadásaira.

Miben lett más az Erkel Színház?

A felújításnak sok összetevője van. Megújult a teljes víz- és csatornahálózat. Sok helyen az elektromos vezetékek, a tűzjelző hálózat, egyéb fontos tűzvédelmi kérdések is megoldódtak. Sok nyílászáró cseréje megtörtént. Új gázkazánok kerültek üzembe, új az informatikai rendszer, megújult a teljes homlokzat stb. Kifalazások, szigetelések, és még sorolhatnám. Érdemesebb inkább a látható, érezhető változásokat sorolni.

Nem változott viszont a színház legnagyobb értéke, a nemzetközi mércével is kiváló akusztikája. (Másik nagy előnye a nézőtérnek, hogy minden helyről jól látni).

Közönségforgalmi területek

– A főbejárat közvetlenül a járda szintjén új üvegfalat kapott, belülré került a feljárólépcső, így az egész előcsarnok tágasabb lett.

– A főlépcső két oldalán a régi előcsarnok szintjével összekötve többcélú terek jöttek létre, az átlátást biztosító üvegfal határolókkal.

– Új kialakítású a lépcső tetején a pénztár és az információs pult.

– Felvonó épült a mozgássérültek részére az utca-földszinti előcsarnok között. A keresztes székessék a földszinti zártzések páholyaiban helyezhetők el.

A lépcsők az előcsarnok részévé váltak

Pénztár

A ruhatár tükörborítással

Az emeleti büfé, két végén Bernáth Aurél védett faliképeivel

A nézőtér sötétre festett mennyezettel

A nézőtér az erkélyről

– A nagy előcsarnok mennyezete „Harlekin” kifestést kapott, de szinte minden tér festése megváltozott.

– Az összes folyosórész (emeleteken is) egységes padlószőnyegezést kapott. A régi padlóburkolat csak ott maradt meg, ahol márvány vagy parketta volt.

– A nézőtéri rész valamennyi vizesblokkja, WC-je megújult, elegáns lett, és a női részeknél bővítés is történt.

– Átalakultak, oldalukon tükörborítást kaptak a ruhatári pultok.

– Az emeleti nagybüfé új ablakokat kapott, valamint a kiszolgálórészt szükség esetén eltakaró függönyözést.

– A nézőtéri széksorok száma hárommal csökkent, így lehetett a széksortávolságot növelni, kényelmesebbé tenni (még így is csaknem 2000 néző fér el).

– A nézőtéri székek új, zöld színű kárpitot kaptak. Hasonló a színe a proscénium páholyoknak, valamint az előfüggönynek is.

– A nézőtér színvilága megváltozott. Az Operaház kérése az volt, hogy a túl világos nézőteret sötétítsék (belsőépítészeti), hogy a sok reflexfényt csökkentsék. Korábban ugyanis nem lehetett nyitott függöny mellett a színpadon sötétet csinálni. A mennyezet síma részei feketék, a hullámos oldalfalak kétféle szürke színűek. A korábban fényes farészeket (páholy mellvédek, zenekari hangvető) matt felületre változtatták.

– A mennyezeti réz csillársorok helyére a fekete háttérbe simuló tartórendszer került, szintén fekete lámpákkal, melyek azonban a menekülési útvonalakat jobban világítják.

– Megszűntek a sok panaszt kiváltó, túl erősen világító kijáratirányfények is.

– Megújult a nézőtér szellőzése. Ugyan teljes klimatizálás nem létesült, de bizonyos mértékig lehetséges a kezelt légcseré, ami hosszabb játékos időt tesz lehetővé.

Üzemi területek

– A nézőtéri rendszerhez kapcsolódva külön légbefúvókat kapott a zenekari árok.

– A nézőtéri részen a „karmester feje fölé” új világítási tartó került 12 db rádió távirányítású robotlámpával.

– A színpadterben 16 db díszlettartó lett gépi mozgatású, teherbírásuk is 200-ról 400 kp-ra emelkedett. Ez azonos érték, mint az operai díszlettartóké.

– Gép mozgatja a három világítási tartót is. Ezeknél a szomszédos díszlettartók maradtak kézi működtetésűek az esetleges összeakadásból adódó balesetek elkerülésére. A kézi-gépi rendszer tehát nem egyformán váltakozó. (Volt javaslat a „tisztabb” felsőgözet kialakítására néhány díszlettartó meg- >

› szüntetésével, de ez nem lehetséges. Az Operaház és az Erkel Színház darabjai mindkét házban színpadra kerülnek. Az Operában 53 díszlettartó és 72 ponthúzó van, az Erkel Színházban pedig összesen 36 díszlettartó. Számuk nem csökkenthető).

– A scenikai világítás terén több fejlesztés is történt, ill. történik (a fényvetőket több ütemben szállítják, még nem minden érkezett meg). Új a fény szabályozó két pultja (GrandMA2 Light és ultra Light), néhány dimmerfejlesztéssel egybekötve. Számos, különböző típusú fényvető került telepítésre a 650–2500 W közötti teljesítménnyel, többnyire ADB-gyártmányok.

– A színpad saját szellőző rendszert kapott, függetlent a nézőtéri szellőzéstől.

– Megnőtt a színpadszíni szülőöltözők száma, és a többi szinten is a csoportos személyzet (énekkar, balett, műszak, segédszereplők) öltözői új berendezést, fürdőt kaptak. A zenekar öltöző/hangoló területe is megnőtt, felhasználva a nézőtér szellőzésének korábbi géptermeit.

Az Erkel Színház akusztikája

A színházak, hangversenytermek akusztikájának megítélése eléggé szubjektív. Az azonban biztos, hogy az Erkel Színháznak felépülte után e téren sokáig rossz híre volt, noha többször is próbálkoztak megjavítani. Az akusztika végül – a ma látható, hallható formájában – a múlt század 50-es éveiben történt átépítés során javult meg. Kaufmann Oszkár építész és dr. Tarnóczy Tamás akusztikus professzor tervei alapján ekkor kapta a nézőtér jelenlegi belső formáját: többek között az oldalfalak és az erkély mennyezete hullámos kialakításával és a zenekari árkot ölelő nagy fa hangvető portál létesítésével. Az Erkel Színház akusztikája – még csak szubjektív énekes vélemények szerint – nagyon jó lett, az Operaház művészei szívesebben léptek fel itt, mint az egyébként rangosabb Operaházban. Az objektívebb értékelés sem késett sokáig.

A színház átépítésével nagyjából egy időben a neves amerikai akusztikus, Beranek próbálta objektíven meghatározni a terem akusztikai értékelést. Először levelet írt a kor számos nagynevű karmesterének (Toscanini,

A matt színpadnyílás a nézőtéri világítási tartóval

Karajan, Böhm és sokan mások) azzal a kéréssel: sorolják fel válaszukban a világ jó akusztikájúnak tartott operaházait és hangversenytermeit. A beérkezett teljesen szubjektív értékeléseket csoportosította, előfordulásuk gyakorisága szerint rangsorolta, így megkapta az igazán illetékes művészekről a legjobb akusztikájú terek listáját.

A munka ezután kezdődött: munkatársaival pontosan felmérte a listán szereplő termeket, és mindegyikben akusztikai méréseket is folytatott. A kapott eredményeket összesítve felállított egy pontrendszert. A maximum 100 pont volt, amiből pontszám szerint súlyozta a különböző tényezőket. Ilyenek pl.: az utózenge (visszhang) ideje, az ének és a zenekar összeolvadásának mikéntje (a nézőtérhol erősebb az egyik vagy a másik), a zenei „melegség” (basszuskiemelés) mértéke, és még sok más akusztikai elem. A rendszer megfelelőnek tűnt, elfogadottá vált.

1965-ben az UNESCO szervezésében világszerte felmérték a jelentős operaházakat és hangversenytermeket Beranek módszere szerint. Óriási szerencsénk, hogy az akkori szocialista országok közül egyedül Magyarországon engedték a méréseket elvégezni, így ez évtől kezdve pontos adatokkal rendelkezünk az Operaház, az Erkel Színház és a Zeneakadémia nagytermének akusztikájáról (e

sorok írója már jelen volt a magyarországi méréseknel).

Az eredmények érdekes képet adtak. Természetes, hogy a lehetséges maximumot egyik helyszín sem érte el, a milánói Scala lett a legjobb 94 ponttal. Az Erkel Színház a nyolcadik lett 89 pontjával (Operaház 87, párizsi Opera 85), de az Erkel Színház hangversenyteremként harmadik lett 91 pontjával. Összehasonlításként megemlíthető, hogy a vizsgálat a 75 pont feletti eredményeket ítélte jónak, az 50 pont felettieket még elfogadhatónak. Mindhárom magyarországi terem értékelésében megjegyezték, hogy úgy tűnik, a magyar közönség a „száraz” akusztikájú hangzást kedveli, vagy ehhez van szokva, mert az utózenge ideje mindegyiknél rövid.

A rangsorban természetesen nem szerepelnek az 1865 után épült operaházak, hangversenytermek, új mérésekkel nyilván már más rangsor jönne létre. De! A szubjektív megítélés továbbra is jelentős, emlékezzünk arra, hogy a MÜPA megnyitása után még hetekig járkált előadások közben egy bizonyára nagyon jó fülű japán szakember a nézőtérrel, figyelve a hangzást, és állítgatva a MÜPA nagytermének eleve betervezett akusztikai mozgó elemeit.

Összefoglalva: az 1911-ben épült, eredetileg is operaháznak szánt, kalandos sorsú épület sokadik, ím már teljes megújulása néhány további évtizedre biztosítja, hogy elérhető helyáron az ifjú és idősebb magyar nézők az operaival azonos színvonalú és szerezposztású előadásokat láthassanak, hallhassanak.

Borsa Miklós

Az Erkel Színház felújítási munkáinak főbb közreműködői: (a teljesség igénye nélkül)

Építető:	Magyar Állami Operaház
Lebonyolító:	CÉH Tervező, Beruházó és Fejlesztő Zrt.
Generálkivitelező:	LAKI Épületszobrász Zrt.
Alvállalkozói:	Építésztervező: ZOBOKI-DEMETER és Társai Építésziroda Színpadgépészet: Színpad- és Emelőgép technika Kft. Színpadvilágítás: LYSIS Fényrendszer Zrt.